

Svar på skriftligt spörsmål SSS 193/2024 rd

Svar på skriftligt spörsmål om hur unionens förordning om cirkulär ekonomi för fordon påverkar egendomsskyddet

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 193/2024 rd undertecknat av riksdagsledamot Juha Mäenpää /saf:

Hur påverkar Europeiska unionens förordning om cirkulär ekonomi för fordon egendomsskyddet eller tvärtom,

hur påverkar egendomsskyddet i Finlands grundlag Europeiska unionens förordning om cirkulär ekonomi för fordon och

hur tryggas denna grundläggande rättighet om förordningen någon gång träder i kraft?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Statsrådet gav den 16 november 2023 riksdagen en U-skrivelse (U 72/2023 rd) om kommissionens förslag till förordning om cirkulär ekonomi för fordon. I den aktuella U-skrivelsen har man i huvuddrag bedömt förordningsförslagets konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen, inklusive egendomsskyddet enligt 15 §.

Såsom framförts i U-skrivelsen innefattar äganderätten ägarens rätt att förvalta, använda och utnyttja sin egendom på önskat sätt och rätt att bestämma över den till exempel genom att sälja den. I bilaga I till förordningen om cirkulär ekonomi för fordon föreslås kriterier för när ett fordon betraktas som uttjänta fordon. I U-skrivelsen konstateras att den föreslagna förordningen begränsar äganderätten till föremål, eftersom ett begagnat fordon får inte säljas eller exporteras, om det uppfyller kriterierna på uttjänta fordon. En ytterligare förutsättning för utförelse är att fordonet är trafikdugligt. Förslaget innehåller även skyldigheten att leverera ett uttjänt fordon till en behandlingsanläggning kan anses ingripa i egendomsskyddet. Den föreslagna förordningen begränsar således fordonsägarnas möjligheter att kontrollera, använda och utnyttja sitt fordon om det uppfyller kriterierna för uttjänta fordon. Konsekvenserna skulle också drabba personer som använder fordon för hobbyverksamhet, tävlingar och affärsverksamhet i anslutning till begagnade fordon. Köp eller försäljning av fordon och deras delar som används för sådana ändamål kan förhindras om fordonet uppfyller de kriterier för uttjänt fordon som fastställs i förordningen.

Förhandlingarna om författningsförslaget inleddes först i februari 2024 i Europeiska unionens råds arbetsgrupp för miljön. Inga ändringar har antagits i rådet, men definitionen av uttjänt fordon och bestämmelserna om äganderätt har diskuterats. Vid arbetsgruppens möten har Finland lyft fram att förslaget är problematiskt med tanke på egendomsskyddet och föreslagit ändringar i förordningen för att det inte ska störa hobby-, konkurrens- eller affärsverksamheten i anslutning till gamla fordon. Under förhandlingarna har det förekommit ett förslag om det i kriterierna för uttjänta fordon skulle införas ett undantag för fordon som är av kulturellt och historiskt intresse. Det föreslagna förfarandet skulle dock ha en tung administrativ börda.

Finlands grundlag påverkar i allmänhet beredningen av EU-författningar så att förslagens konsekvenser för Finlands grundlag måste bedömas. Bedömningen görs i U-skrivelseskedet och dessutom beaktas grundlagens krav när förhandlingar om förslaget förs om det föreslås ändringar i förslaget. Om det konstateras att ett förslag till EU-författning strider mot Finlands grundlag, ska man i förhandlingarna sträva efter att få till stånd sådana ändringar i förslaget att det inte uppstår motstridigheter i författningen.

Miljöministeriet påpekar att även om Finlands grundlag tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna är de i allmänhet inte absoluta. Egendomsskyddet är inte en absolut grundläggande rättighet och kan begränsas. Om en grundläggande rättighet begränsas ska begränsningen uppfylla de så kallade allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Förutsättningarna för begränsning är: begränsningen ska regleras genom lag, regleringen ska vara tillräckligt exakt och noggrant avgränsad, begränsningen ska uppfylla kraven på godtagbarhet och proportionalitet, begränsningen får inte gälla kärnområdet för en grundläggande rättighet, rättsskyddsarrangemangen ska vara tillräckliga och skyldigheterna i fråga om de mänskliga rättigheterna ska iakttas. När de grundläggande rättigheterna, såsom äganderätten, begränsas ska alla ovan nämnda förutsättningar uppfyllas.

Lagstiftaren (och i detta fall de som deltar i behandlingen av författningsförslaget) förpliktas också av 22 § i grundlagen, enligt vilken det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Paragrafen förutsätter alltså att det allmänna vidtar aktiva åtgärder för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessutom kan de grundläggande fri- och rättigheterna ibland stå i konflikt med varandra, varvid rättigheterna måste övervägas sinsemellan. Vid behandlingen av förslag till EU-författningar ska således Finlands system med grundläggande fri- och rättigheter beaktas i sin helhet. I sista hand måste man säkerställa att rättigheternas miniminivå tillgodoses.

Egendomsskyddet är vanligtvis en rättighet som kan strida mot en annan grundläggande rättighet, såsom tillgodoseendet av den grundläggande rättigheten gällande miljön, och tvärtom. Även då ska man i förhandlingarna om förslaget till förordning sträva efter att EU-lagstiftningen överensstämmer med Finlands grundlag och att kraven inte är oskäligen. 20 § i grundlagen innehåller

en bestämmelse om grundläggande rättigheter gällande miljön. Enligt den bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Dessutom ska det allmänna verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Ett av målen med förordningen om cirkulär ekonomi för fordon är att minska utsläppen från uttjänta fordon som hamnar utanför EU och miljöolägenheterna till följd av olämplig behandling av uttjänta fordon genom att förhindra att uttjänta fordon försvinner och inte omfattas av lämplig insamling och behandling. Det finns ingen exakt definition av sådana fordon som ”försvinner” och därför inte heller någon exakt statistikföring. I Finland har man uppskattat att över 30 000 fordon årligen försvinner utanför vederbörlig insamling och hantering. Dessutom har man uppskattat att det sedan 2004 har anhopats över en miljon ”försvunna” fordon i Finland.

Samtidigt som förslaget till förordning om cirkulär ekonomi för fordon i viss mån begränsar egendomsskyddet främjar det dock tillgodoseendet av den grundläggande rättigheten gällande miljön. Den grundläggande rättigheten gällande miljön främjas i förslaget av att uttjänta fordon ska föras till ändamålsenlig avfallshantering. Av uttjänta fordon får man delar för återanvändning och material för återvinning, vilket främjar en hållbar användning av naturresurserna. Att lämna uttjänta fordon i miljön kan orsaka miljöolägenheter som man strävar efter att förebygga genom förordningen.

Miljöministeriet har identifierat problemen och oklarheterna i författningsförslaget i förhållande till egendomsskyddet och de har lyfts fram i U-skrivelsen om förslaget. I förslaget är det bland annat oklart med vilket förfarande man fastställer om ett begagnat fordon uppfyller kriterierna för uttjänta fordon och om ägaren får ett överklagbart beslut. Enligt U-skrivelsen ska man i den fortsatta beredningen av förslaget fästa särskild uppmärksamhet vid att regleringen är tydlig, eftersom den även gäller privatpersoner. I U-skrivelsen konstateras vidare att regleringens syfte att främja den grundläggande rättigheten gällande miljön är godtagbart, men att kraven på exakthet i regleringen inte uppfylls. Dessutom har det konstaterats att man i den fortsatta beredningen av förslaget bör fästa uppmärksamhet vid ändamålsenligheten, proportionaliteten och rättsskyddsarrangemangen i regleringen.

Riksdagens stora utskott har bekräftat Finlands ståndpunkt i förhandlingarna den 23 februari 2024 (StoURS 14/2024 rd) och förenade sig i enlighet med specialutskottet med statsrådets ståndpunkt. Särskilt riksdagens kommunikationsutskott tog i sitt utlåtande ställning till hobby-, tävlings- eller affärsverksamhet i anslutning till gamla och historiska fordon. Utskottet ansåg i sitt utlåtande att det är viktigt att regleringen inte stör hobby-, konkurrens- eller affärsverksamheten i anslutning till gamla fordon och ansåg att regleringens tillämpningsområde måste avgränsas och preciseras.

EU-förordningen tillämpas som sådan i Finland när den i sinom tid träder i kraft. När man känner till förordningens slutliga innehåll och senast när förordningen offentliggörs bedöms behovet av nationella genomförandeåtgärder. Om förordningen innehåller sådana punkter som kan regleras nationellt, överlämnas regeringens proposition om genomförandet till riksdagen. När EU-författningen genomförs ska regeringens proposition dessutom innehålla en separat bedömning av förslaget förhållande till Finlands grundlag och internationella människorättsförpliktelser, om det är nödvändigt.

För närvarande är det ännu för tidigt att bedöma hur innehållet i förordningen utformas under förhandlingarna och vilka konsekvenser den slutliga förordningen har för ägarna till begagnade fordon och egendomsskyddet. Förslaget till förordning behandlas i rådets arbetsgrupp för miljö, där Finland förhandlar om innehållet i enlighet med den ståndpunkt som riksdagen har fastställt. Förhandlingspositionerna samordnas med kommunikationsministeriet, NTM-centralen i Birkaland, Transport- och kommunikationsverket, Finlands miljöcentral och Tullen enligt det sakinnehåll som behandlas. Under behandlingen av ärendet hörs vid behov också andra intressegrupper. I förhandlingarna strävar Finland efter att förordningen fortsättningsvis ska möjliggöra hobby-, konkurrens- och affärsverksamhet i anslutning till gamla och historiska fordon.

Tidtabellen för Europaparlamentets behandling av förslaget till förordning är ännu inte känd. När rådet och parlamentet har kommit fram till sin ståndpunkt kommer innehållet i förordningen att diskuteras gemensamt mellan rådet, parlamentet och kommissionen. Även i dessa förhandlingar strävar Finland efter att påverka att förslaget överensstämmer med Finlands grundlag.

Helsingfors 7.6.2024

Miljö- och klimatminister Kai Mykkänen